

Przegląd Prawno-Ekonomiczny

REVIEW OF LAW, BUSINESS & ECONOMICS

lipiec-sierpień-wrzesień

Nr 48
(3/2019)

WYDZIAŁ ZAMIEJSCOWY
PRAWA I NAUK
O SPOŁECZEŃSTWIE | **KUL**

WYDAWCA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II | Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie
w Stalowej Woli

ADRES REDAKCJI

Redakcja „Przeglądu Prawno-Ekonomicznego” | 37-450 Stalowa Wola, ul. Ofiar Katynia 6a |
e-mail: ppe@kul.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

dr Artur Lis – redaktor naczelny (editor-in-chief) | dr David W. Lutz (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | dr Dariusz Żak – zastępcy redaktora naczelnego (associate editors) | dr hab. Grzegorz Wolak – sekretarz redakcji (administrative editor) | dr hab. Piotr T. Nowakowski – redaktor ds. międzynarodowych (international editor) | dr hab. Filip Ciepły, dr Isaac Desta (Holy Cross College w Notre Dame, USA), dr Dorota Tokarska, dr Dominik Tyrawa, dr Timothy Wright (Holy Cross College w Notre Dame, USA) – redaktorzy tematyczni (subject editors) | dr Piotr Pomorski – redaktor statystyczny (statistical editor) | mgr Agnieszka Lis – redaktor językowy polskojęzyczny (Polish-language editor) | mgr Tomasz Deptuła (USA) – redaktor językowy anglojęzyczny (English-language editor) | prof. dr hab. Nikoła Gołowaty (UKRAINA) – redaktor językowy rosyjskojęzyczny | dr Judyta Przyłuska-Schmitt – redaktor konsultant (consulting editor) | mgr Rafał Podleśny – redaktor techniczny (layout editor)

RADA NAUKOWA

ks. prof. dr hab. Antoni DĘBIŃSKI (Rektor KUL Lublin) | prof. dr hab. Thomas BURZYCKI (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | prof. dr hab. Wiktor CZEPURKO (Ukraina) | dr hab. Leszek CWIKŁA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Czesław DEPTUŁA (KUL Lublin) | dr hab. Marzena DYJAKOWSKA (KUL Lublin) | abp. prof. dr hab. Andrzej DZIĘGA (Szczecin) | dr hab. Krzysztof GRZEGORCZYK (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu) | nadkom. dr Dominik HRYSZKIEWICZ (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie) | prof. dr hab. Aleks JULDASZEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | prof. dr hab. Marian KOZACZKA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Andrzej KUCZUMOW (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Pantelis KYRMIZOĞLU (Alexander TEI of Thessaloniki, Greece) | dr hab. Antoni MAGDOŃ (KUL Stalowa Wola) | ks. prof. dr hab. Henryk MISZTAŁ (KUL Lublin) | prof. dr hab. Wojciech NASIEROWSKI (University of New Brunswick) | prof. dr hab. Jurij PACZKOWSKI (Ukraina) | prof. dr hab. Pylyp PYLYPENKO (Ukraina) | prof. dr hab. Anton STASCH (European Akademy of Technology & Management, Oedheim Niemcy) | prof. dr hab. Tomasz WIELICKI (California State University, Fresno) | ks. dr hab. Krzysztof WARCHAŁOWSKI (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

dr hab. Leszek BIELECKI (Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach) | dr Walentyn GOŁOWCZENKO (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr hab. Mirosław KARPIUK (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr Barbara Lubas (Nadbużańska Szkoła Wyższa w Siemiatyczach) | prof. dr hab. Oleksander MEREŻKO (Ukraina) | dr Kiril MURAWIEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr Łukasz Jerzy PIKULA (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) | ks. dr hab. Tomasz RAKOCZY (Uniwersytet Zielonogórski) | dr hab. Krystyna ROSŁANOWSKA-PLICHCIŃSKA (Wyższa Szkoła Zarządzania i Ekologii w Warszawie) | dr hab. Piotr RYGUŁA (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) | dr hab. Romuald SZEREMIETIEW (Akademia Obrony Narodowej) | prof. dr hab. Jerzy Tomasz SZKUTNIK (Politechnika Częstochowska) | prof. dr hab. Dariusz SZPOPER (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr hab. Andrzej SZYMAŃSKI (Uniwersytet Opolski) | dr Agnieszka OGRODNIK-KALITA (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

DRUK I OPRAWA

VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI | ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin | tel. 91 812 09 08 |
e-mail: druk@volumina.pl

ISSN 1898-2166 | Nakład 300 egz.

Spis treści

Artykuły

AGNIESZKA SADOWSKA-DZIWINA *Stosunek adwokackiej spółki partnerskiej do osób trzecich w zakresie odpowiedzialności partnerów za zobowiązania* | 12

KLAUDIA KIJĄŃSKA *Uprawnienie Zastępcy Prokuratora Generalnego do Spraw do Wojskowych do wnoszenia kasacji w sprawach karnych oraz wykroczeniach* | 27

KRYSTIAN WASILEWSKI *Status prawny komisarza wyborczego* | 38

IWO JAROSZ *Monistyczny system organów spółki kapitałowej w prawie polskim? Prosta spółka akcyjna i jej organy* | 46

KAZIMIERA JUSZKA, KAROL JUSZKA *Badawcza weryfikacja przestrzegania zasad prowadzenia oględzin w sprawach o zabójstwa w Polsce* | 65

MIROŚLAW KOPEĆ *Pomoc prawna udzielona przez adwokata z urzędu a zaliczka na podatek dochodowy od osób fizycznych w świetle orzecznictwa sądownoadministracyjnego* | 76

JAN KLUZA *Głos w dyskusji dotyczącej odpowiedzialności za przestępstwo narażania na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu z zaniechania* | 91

EMILIA TOPOREK *Klauzule generalne. Ich rola i znaczenie w prawie cywilnym* | 101

MATEUSZ KORZENIAK *Prawnokarna charakterystyka dozwolonego ryzyka gospodarczego* | 114

ALEKSANDRA RUDKOWSKA *Instytucja sędziego pokoju jako przejaw dojrzałego i samodzielnego społeczeństwa – studium przypadku II Rzeczypospolitej Polskiej* | 132

WIKTORIA KUZIA *Konflikt projektanta z inwestorem, na tle prawa do nienaruszalności treści i formy utworu architektonicznego* | 145

ANNA WOLSKA-BAGIŃSKA *Przestępczość podatkowa w Polsce popełniana w zakresie zobowiązań podatkowych w podatku od towaru i usług* | 158

MATEUSZ MĄKOSA *Stwierdzenie polskiego pochodzenia a prawo do repatriacji* | 172

MICHAŁ SŁUŻALEC *Zezwolenie na udział w rozprawie osobie niepełnoletniej w charakterze publiczności, a wyłączenie jawności rozprawy głównej w procesie karnym* | 189

JAKUB KOZŁOWSKI *Skutki wyroku Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie C-284/16 Achmea w kontekście kryzysu praworządności w Unii Europejskiej* | 199

KACPER ROŻEK *Wybrane problemy metodologiczne dogmatyki prawa administracyjnego (problem konceptualizacji prawa administracyjnego)* | 212

MATEUSZ KUPIEC *Granice prawa dostępu do informacji publicznej a ochrona prywatności osób wykonujących zawód adwokata lub radcy prawnego* | 222

KAROL JUSZKA *Wpływ świadczenia pieniężnego na efektywność instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego* | 236

ŁUKASZ CHYLA *Nowe prawo prospektowe - ocena zmian* | 247

KRZYSZTOF BOKWA *Odpowiedzialność deliktowa w Kodeksie Cywilnym Zachodniogalicyskim z 1797 r.* | 276

RAFAŁ ŻELAZKO *Prawne aspekty wznowienia granic przez geodetę* | 287

KAROL SKOREK *Myśl ekonomiczna Adama Doboszyńskiego – ujęcie krytyczne* | 311

Glosa

SŁAWOMIR ZWOLAK *Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 12 kwietnia 2017 r., II OSK 1295/16* | 325

DAMIAN DOBOSZ, ANNA NIZIOŁEK *Stosowanie klauzuli standstill na przykładzie glosy do wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 16 czerwca 2011 roku w sprawie C-212/10 Logstor ROR Polska sp. z o.o. przeciwko Dyrektorowi Izby Skarbowej w Katowicach* | 338

JOANNA GŁÓWKA-LUTY *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2018 r., IV CNP 31/17* | 349

Tekst źródłowy

ARTUR LIS *Dwa synody z 1212 roku* | 367

Contents

Articles

AGNIESZKA SADOWSKA-DZIWINA *The attitude of the advocate partner company to third parties in the scope of partner liability for debts* | 12

KLAUDIA KIJĄŃSKA *Possibility to lodge a cassation by Deputy Attorney General for Military Cases in criminal proceedings and petty offense proceedings* | 27

KRYSTIAN WASILEWSKI *Legal status of electoral commissioner* | 38

IWO JAROSZ *One-tier board structure in Polish corporate law? The simple joint stock company and its board model* | 46

KAZIMIERA JUSZKA, KAROL JUSZKA *Studies vetting the observance of rules for conducting forensic evidence by inspection in killing cases in Poland* | 65

MIROSŁAW KOPEĆ *Legal assistance provided by the attorney advance on income tax from individuals in the jurisprudence of administrative courts* | 76

JAN KLUZA *A voice in the discussion about liability for crime exposing to imminent danger of loss of life or severe health damage commit by negligence* | 91

EMILIA TOPOREK *General clauses. Their role and meaning in civil law* | 101

MATEUSZ KORZENIAK *Criminal law characterization of permitted economic risk* | 114

ALEKSANDRA RUDKOWSKA *Justice of the peace as a sign of a grown and independent community – study upon the case of the II Republic of Poland* | 132

WIKTORIA KUZIA *Conflicts between the Designer and the Investor with Respect to the Right to Integrity of the Content and Form of the Architectural Work* | 145

ANNA WOLSKA-BAGIŃSKA *Tax crimes in Poland regarding the Value Added Tax* | 158

MATEUSZ MAKOSA *Legal confirmation of Polish origin in the context of the right to repatriation* | 172

MICHAŁ SŁUŻALEC *Allowing the minor as the audience to participate in the trial, and regulation of close trial in criminal proceedings* | 189

JAKUB KOZŁOWSKI *The impact of the judgment of the European Court of Justice in case C-284/16 Achmea in the context of the rule of law crisis in the European Union* | 199

KACPER ROŻEK *Selected methodological problems of dogmatics of administrative law (problem of the conceptualization of administrative law)* | 212

MATEUSZ KUPIEC *The boundaries of the right to access to public information and the protection of privacy of attorneys and legal coun-sels* | 222

KAROL JUSZKA *Influence of monetary benefit on the effectiveness of conditional discontinuation of criminal proceedings* | 236

ŁUKASZ CHYLA *New prospectus law - the analysis of changes* | 247

KRZYSZTOF BOKWA *Tortious liability in the West Galician Code of 1797* | 276

RAFAŁ ŻELAZKO *Legal aspects of paying borders through geodet* | 287

KAROL SKOREK *Economic thought of Adam Doboszyński – critical approach* | 311

Gloss

SŁAWOMIR ZWOLAK *Gloss to the judgment of the Supreme Administrative Court of 12 April, 2017, file ref. II OSK 1295/16* | 325

DAMIAN DOBOSZ, ANNA NIZIOŁEK *The application of standstill clause by the example of gloss of judgment of European Court of Justice from the 16th of June 2011 in case C-212/10 Logstor ROR Polska sp. z o.o. versus Dyrektor Izby Skarbowej w Katowicach* | 338

JOANNA GŁÓWKA-LUTY *Gloss to the judgment of the Supreme Court of December 11, 2018, IV CNP 31/17* | 349

Source text

ARTUR LIS *Two synods from 1212* | 367

Karol Skorek

Myśl ekonomiczna Adama Doboszyńskiego – ujęcie krytyczne

Economic thought of Adam Doboszyński – critical approach

Wstęp

W dwudziestoleciu międzywojennym polski obóz narodowy, będący jedną z głównych sił politycznych owych czasów, dokonał ideologicznej fuzji z doktryną Kościoła katolickiego. Co ciekawe, na samym początku idea narodowa, zgodnie z myślą Zygmunta Balickiego, miała charakter laicki. Jednak młoda generacja działaczy Stronnictwa Narodowego chciała stworzyć prawdziwe chrześcijański nacjonalizm. Tarcia pomiędzy tzw. grupą „młodych” a grupą „starych” (grupą „profesorką”) doprowadziły później do utworzenia Obozu Narodowo-Radykalnego¹. Współcześnie za ojca programu ekonomicznego zbuntowanych działaczy uznaje się Adama Doboszyńskiego, który w swych poglądach chciał połączyć myśl św. Tomasza z Akwinu, katolicką naukę społeczną oraz dystrybucjonizm. Jak słusznie podkreśla Dorota Janiszewska, wielka depresja lat 1929–1932 była dnem kryzysu, który zakończył triumfalny pochód leseferystycznego liberalizmu przełomu XIX i XX wieku. W owych czasach coraz większą popularnością zaczęły cieszyć się skrajnie antyliberalne idee, takie jak faszyzm i komunizm. Zaczęto również tworzyć zręby „trzeciej drogi”, czyli systemu społeczno-gospodarczego pośredniego między socjalizmem a kapitalizmem². Jednym z przedstawicieli tego nurtu był właśnie A. Doboszyński. Z dzisiejszego punktu widzenia wiadomo jednak, że krytyka jaka spadła na koncepcje wolnorynkowe była w wielu kwestiach niezasłużona, gdyż, jak dowodzi Murray Newton Rothbard, za wielkie załamanie

¹ B. Grott, *Nacjonalizm czy nacjonalizmy?*, Zakład Wydawniczy NOMOS, Kraków 2006, s. 18.

² D. Janiszewska, *Ordoliberalne koncepcje naprawy kapitalizmu po Wielkim Kryzysie lat 1929–1933*, *Ekonomista*, numer 6, Warszawa 2012, s. 766.

odpowiadał bank centralny, który przez ekspansję kredytową zapoczątkował cykl koniunkturalny³.

Niniejsza publikacja ma na celu krytyczną analizę myśli ekonomicznej A. Doboszyńskiego, jednocześnie ukazując, iż nie była ona aktualna ani dzisiaj, ani w dwudziestolecie międzywojennym. Powyższa teza zostanie zweryfikowana głównie za pomocą analizy tekstu, metody empirycznej oraz indywidualnej. Aby zrównoważyć negatywną oceną dorobku tego przedwojennego inżyniera i ekonomisty, podkreślone zostały również pozytywne aspekty jego rozważań. Ze względu na opisywanie postulatów oraz sylwetki osoby publikującej ponad 80 lat temu, całokształt deliberacji może zostać uznany za tekst z zakresu historii myśli ekonomicznej.

Postać A. Doboszyńskiego była przedmiotem rozważań pracowników IPN, takich jak Paweł Tomasiak⁴ czy Krzysztof Kaczmarski. Ci naukowcy koncentrowali swą uwagę na zagadnieniach politycznych i historycznych. Pod względem ekonomicznym dorobek Doboszyńskiego doczekał się pozytywnej recenzji ze strony Mariana Szolucha⁵. Współcześnie do przekonania tego polityka chętnie nawiązują środowiska narodowo-radykalne. Na gruncie nauki polskiej brakuje jednak podkreślenia negatywnych konsekwencji wynikających z poglądów tego myśliciela – niniejsze rozważania mają tę lukę uzupełnić.

Artykuł poświęca się głównie, pod względem literatury przedmiotu, krajową i zagraniczną literaturą ekonomiczną. Sięgnięto również do dzieł, które są w większym stopniu publicystyką gospodarczą niż nauką w ścisłym tego słowa znaczeniu. Wyjaśniając niektóre zagadnienia, konieczne było korzystanie z obecnie obowiązujących aktów prawnych.

Krótką nota biograficzna

Adam Władysław Doboszyński urodził się 11 stycznia 1904 r. w Krakowie, jako syn Adama i Natalii (de domo: Wiśniewska). Jego ojciec był adwokatem, posłem do parlamentu austriackiego i właścicielem pisma „Nowa Reforma”. Matka z zamiłowania parała się malarstwem. Maturę zdał w 1920 r. w Krakowie,

³ Zob. M.N. Rothbard, *Wielki kryzys w Ameryce*, Instytut Ludwiga von Misesa, Warszawa 2010, s. XV-XVI.

⁴ P. Tomasiak, *Adam Doboszyński – polityk nieokielznany*, Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej, nr 8-9, Warszawa 2007, s. 126.

⁵ M. Szolucha, *Program polityczny Adama Doboszyńskiego jako przykład młodoendekkiej myśli społeczno-gospodarczej*, *Wschodni Rocznik Humanistyczny*, tom VI, Radzyń Podlaski (Lublin) 2009, s. 345.

w gimnazjum im. Jana Sobieskiego. W wojnie polsko-bolszewickiej wziął udział jako ochotnik, by po jakimś czasie zostać zwolniony ze względu na zbyt młody wiek. W latach 1921-1925 studiował na Politechnice w Gdańsku, uzyskując dyplom inżyniera budownictwa. Naukę kontynuował na półrocznych studiach w Szkole Nauk Politycznych w Paryżu i w Szkole Podchorążych Saperów Rezerwy⁶.

Gdy zmarł mu ojciec w 1929 r., postanowił przenieść się do rodzinnego majątku w Chorowicach pod Krakowem. Rozpoczął działalność polityczną w Obozie Wielkiej Polski. Po jego rozwiązaniu w 1933 r. działał w Stronnictwie Narodowym. W czasie krótkiego pobytu w Anglii, od marca do czerwca 1933 r., napisał swoją najsłynniejszą książkę *Gospodarka narodowa*. Wydana po raz pierwszy w 1934 r., w ciągu pięciu lat doczekała się aż trzech edycji. Do czwartego, „uzupełnionego” wydania nie doszło ze względu na wybuch drugiej wojny światowej⁷.

Najbardziej znanym, a zarazem kontrowersyjnym, wydarzeniem z życia Doboszyńskiego była tzw. wyprawa myślenicka. W nocy z 22 na 23 czerwca 1936 r. na czele około 70 osób, bez zgody władz Stronnictwa Narodowego, zorganizował „najazd” na Myślenice. K. Kaczmarski podkreślał, iż A. Doboszyński kategorycznie zakazał jakiegokolwiek rabunku lub gwałtu⁸.

Buntownicy zaatakowali w pierwszej kolejności posterunek policji, w którym przebywał w nocy jeden funkcjonariusz, posterunkowy Stefan Małecki. Napastnicy zarekwirowali 14 karabinów i 4 rewolwery. Ze zdobytej broni oddano na posterunku kilka strzałów. Do strzałów doszło również na rynku, jednak nikt nie zginął. Agresorzy następnie wtargnęli do mieszkania starosty Antoniego Basary, któremu zarzucano zwalczanie ruchu narodowego, co miało się przejawiać w uniemożliwianiu odbywania partyjnych spotkań, narad i uroczystości. Starosty akurat nie było w domu, więc potłuczono lustra i meble. Ponadto na rynku zdewastowano kilka sklepów żydowskich⁹.

Historycy do dziś spierają się o to, dlaczego A. Doboszyński poprowadził ludzi na Myślenice. Ponoć demonstracja ta miała być wyrazem sprzeciwu wobec nadużyć ówczesnej władzy, która zwalczała opozycję nieraz brutalnymi metodami. Akcja była również wyrazem niezgody na panujące w dwudziestoleciu międzywojennym stosunki ekonomiczne, gdzie rozwój gospodarczy Polaków – według zwolenników A. Doboszyńskiego i jego samego – ograniczany był

⁶ K. Kaczmarski, *Adam Doboszyński – 60. rocznica męczeńskiej śmierci*, Nasz Dziennik, Dodatek historyczny IPN, Warszawa 7/2009 (26), s. VI.

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

przez partykularne interesy mniejszości żydowskiej. Uczestnicy zdarzenia zostali aresztowani i postawieni przed sądem. Ostatecznie wyrokiem Sadu Apelacyjnego we Lwowie z 26 listopada 1938 r. skazano A. Doboszyńskiego na trzy lata i sześć miesięcy pozbawienia wolności, zaliczając na poczet kary okres tymczasowego aresztowania¹⁰.

Niechęć wobec komunizmu spowodowała, iż A. Doboszyński stanął przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Warszawie 18 czerwca 1949 r. Został oskarżony, jak pisze P. Tomasik, o współpracę z wywiadem hitlerowskich Niemiec od 1933 r., a od 1945 r. z wywiadem amerykańskim. Podstawą oskarżenia były jego wymuszone zeznania złożone w czasie trwającego blisko dwa lata śledztwa. Podczas rozprawy wielokrotnie i konsekwentnie zaprzeczał wmawianej mu współpracy z obcymi wywiadami. Wyjaśnił, że do samooskarżenia zmuszono go torturami. Po dwunastodniowej rozprawie, 11 lipca 1949 r. został uznany za winnego zarzucanych mu czynów i skazany na karę śmierci. Wyrok wykonano 29 sierpnia 1949 r. W owym czasie był to jeden z najgłośniejszych pokazowych procesów. Dopiero Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 kwietnia 1989 r. uniewinnił A. Doboszyńskiego od popełnienia zarzucanych mu w 1949 r. czynów¹¹.

Krytyka poglądów ekonomicznych A. Doboszyńskiego

Poglądy ekonomiczne A. Doboszyńskiego zawarte są w dwóch pozycjach książkowych. Pierwszą pozycją jest *Gospodarka narodowa*¹², a drugą *Ekonomia miłosierdzia*¹³. W swej zasadniczej istocie poglądy Doboszyńskiego można uznać za antyliberalne (w aspekcie filozoficznym, politycznym i gospodarczym), antykapitalistyczne i antyindustrialne. Opowiadał się za korporacjonizmem, upowszechnieniem własności, walką z lichwą, monopolami (politycznymi, prywatnymi, publicznymi) i anonimowością kapitału. Aby jednak nadać analizie formalny sznyt, poniżej zostaną omówione poszczególne tezy Doboszyńskiego wraz z komentarzem i przypisem wskazującym na źródło danego sądu:

Rzecz pierwsza, model *homo oeconomicus* to teoretyczne zwierzę o ludzkiej postaci, które kieruje się w swojej działalności gospodarczej żądzą możliwie

¹⁰ Tamże.

¹¹ P. Tomasik, *dz. cyt.*, s. 129.

¹² Zob. A. Doboszyński, *Gospodarka narodowa*, wydawnictwo „Nortom”, Warszawa 2004, s. 5.

¹³ Zob. Tenże, *Ekonomia miłosierdzia*, wydawnictwo „ProLog”, Warszawa 1995, s. 5.

dużego zysku¹⁴. Doboszyński myli tutaj różne kwestie. Model *homo oeconomicus* to nie jest forma moralnego zalecenia, lecz uproszczona wizja rzeczywistości, która pozwala lepiej zrozumieć otaczający nas świat. Gdyby przyjąć dokładnie odwrotną tezę, czyli założenie, że człowiek w swej działalności jako istota dąży do strat, szybko dojdziemy do wniosków absurdalnych. Już sam Adam Smith przyznawał, że człowiekiem kierują również pobudki altruistyczne, o czym pisze chociażby Kalina Grzesiuk¹⁵. Można oczywiście potępiać dążenia do osiągnięcia zysku za wszelką cenę¹⁶, jednak winna tutaj jest sama natura człowieka, a nie ekonomia klasyczna i jej postulaty

Rzecz druga, giełdy pieniężne stanowią żerowisko ludzi goniących za spekulacyjnym zyskiem. Zamknięcie giełd pieniężnych nie wywrze najmniejszego wpływu na życie gospodarcze Polski, gdyż giełdy te prowadzą od szeregu lat żywot wysoce anemiczny i pozbawione są jakiegokolwiek wpływu na naszą gospodarkę. Handel udziałami i walutami, pozbawiony cech gorączkowej spekulacji, pozostanie w przyszłości domeną banków społecznych¹⁷.

Bez wątplenia GPW posiada swoje patologie, takie jak: akcje groszowe, manipulacje kursami, zdradzanie informacji niejawnej przez menedżerów korporacyjnych itp. Godzimy się jednak na to, by państwo zwalczało te zwyrodnienia poprzez regulacje i kary, gdyż korzyści z giełdy są znaczne. Nie można do jednego worka wrzucać spekulantów oraz inwestorów. Wyobraźmy sobie sytuację, w której firma farmaceutyczna odkryła lek na chorobę trapiącą ludzkość. Do uruchomienia produkcji seryjnej potrzebuje jednak potężnego kapitału, z czym zwraca się do posiadaczy wolnych środków finansowych na giełdzie. Pytanie retoryczne, jakie warto byłoby zadać A. Doboszyńskiemu, brzmi: czy pozwalamy temu przedsiębiorstwu na swobodne działanie, czy też pozwalamy chorym na śmierć?

Aneta Makowiec i Artur Górski w swych analizach słusznie podkreślają, iż zwiększająca się liczba uczestników rynku czyni go bardziej konkurencyjnym i zarazem efektywniejszym. Wszystkie grupy inwestorów nabywając instrumenty finansowe, pokrywają koszty działalności gospodarczej przedsiębiorstw i innych podmiotów. Dzięki temu publiczny rynek giełdowy zapewnia emitentom szerszy dostęp do wolnych zasobów kapitałowych. Wspomniani uczeni podkreślają,

¹⁴ Tenże, *Gospodarka ...*, s. 14.

¹⁵ K. Grzesiuk, *Powstanie i ewolucja modelu homo oeconomicus*, *Roczniki Ekonomii i Zarządzania*, tom 6 (42), numer 2, Lublin 2014, s. 254.

¹⁶ Przez zysk osiągnięty za wszelką cenę można rozumieć np. skrajne przykłady wyzysku pracowniczego, brak poszanowania wobec ochrony środowiska, ignorowanie przepisów BHP przez przedsiębiorców.

¹⁷ A. Doboszyński, *Gospodarka ...*, s. 27, 165.

że istnienie giełd pozwala na zwiększanie skłonności do oszczędzania. Gospodarstwa domowe mogą znaleźć odpowiednie dla siebie instrumenty finansowe i lokować w nich swoje oszczędności. Pomnażanie kapitałów przez inwestorów indywidualnych może także wpływać na zwiększenie makroekonomicznej wielkości konsumpcji¹⁸.

Rzecz trzecia, odsetki według nauki Kościoła, stanowią grzech przeciw sprawiedliwości wymiennej *iustitia commutativa*. Człowiek pożyczający ma prawo do zwrotu tylko tej sumy, którą pożyczył, a wszystko, co otrzyma ponadto, stanowi zysk niesprawiedliwy, dochód bez ekwiwalentu. Otrzymując coś, muszę dać w zamian jakiś ekwiwalent, którym może być albo moja własność, albo moja praca. Kapitały nie powinny krążyć w życiu gospodarczym w formie pożyczek, lecz w formie udziałów¹⁹.

Każdy właściciel kapitału osiągnął go na podstawie wyrzeczeń, oszczędności, powstrzymania się od konsumpcji. Jeżeli te pieniądze mogłyby być pożyczone wyłącznie bez odsetek (stanowiących formę wynagrodzenia za przezorność) rynek finansowy zostałby poważnie ograniczony. Warto również wspomnieć o tym, że potęga ekonomiczna Żydów europejskich została zbudowana w dużej mierze przez kościelny zakaz pobierania procentu. Średniowieczni chrześcijanie nie zajmowali się działalnością, ich zdaniem, niemoralną, przez co zostawili dochodową niszę narodowi wybranemu. Rynek jednak nie zna próżni. Ze względu na niewielką konkurencję w tej branży, odsetki miały charakter lichwiarski. Najprostszym sposobem na ograniczenie renty od kapitału jest współzawodnictwo pomiędzy kapitałodawcami.

W podobny sposób prohibicja nie uzdrowiła moralnie społeczeństwa amerykańskiego. Wprost przeciwnie – państwowy zakaz spotęgował problem alkoholizmu. Konsumenci mogli zaspokoić swe pragnienia, za wysoką opłatą, dzięki czarnemu rynkowi. Uczciwi producenci zostali wyeliminowani, a na ich miejsce przyszli mafiozi, tacy jak Al Capone.

Współczesne ustawodawstwo zwalcza lichwę, rozumianą jako zawyżone odsetki. I tak chociażby wysokość maksymalnych odsetek od pożyczek określona została w art. 359 § 2¹ Kodeksu cywilnego²⁰. Do tego art. 13 ustawy o kredycie konsumenckim nakłada na pożyczających obowiązek podania rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania i całkowitej kwoty do zapłaty przez konsumenta

¹⁸ A. Makowiec, A. Górski, *Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie – jej rola w gospodarce Polski i perspektywy rozwoju*, Societas et Ius, No 3, Toruń 2014, s. 4.

¹⁹ A. Doboszyński, *Gospodarka ...*, s. 32.

²⁰ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93 z późn. zm.), art. 359 § 2¹.

zaciągającego kredyt, zanim zostanie zawarta właściwa umowa²¹. Art. 304 Kodeksu karnego podkreśla, iż wyzysk kontrahenta należy uznać za przestępstwo, zagrożone karą do 3 lat pozbawienia wolności²².

Powyższe przepisy są tak naprawdę odbiciem rozwiązań stosowanych powszechnie na całym świecie. Ciężko wyobrazić sobie, jak miałyby wyglądać dzisiaj powrót do postulatów proponowanych przez św. Tomasza z Akwinu oraz A. Doboszyńskiego w zakresie pobierania procentu od kapitału. W końcu ustawowy zakaz pobierania odsetek zachęci przestępców do udzielania nielegalnych pożyczek, które będą egzekwowane przemocą, w sytuacji niewypłacalności dłużnika. Brak możliwości pozyskiwania dodatkowych środków wpłynie negatywnie na rozwój ekonomiczny rozwijających się, mniejszych przedsiębiorstw, chcących np. poszerzyć swój park maszynowy. Wiele firm działa w oparciu o solidne podstawy ekonomiczne, lecz w chwili próby potrzebuje od banku kapitału obrotowego, ze względu na odbiorców opóźniających się z zapłatami faktur. Nie wszyscy inwestorzy chcą być udziałowcami, gdyż biorą na siebie dodatkową odpowiedzialność za błędy i zobowiązania spółki.

Rzecz czwarta, nowotworem gospodarczym epoki stał się skoncentrowany i zmechanizowany przemysł, a jego niemoralna struktura stanowi kamień obrazy w dzisiejszym społeczeństwie. Państwo powinno przeciwdziałać wszelkimi środkami, by nie dopuścić do powstawania kolosów fabrycznych²³.

A. Smith w swych *Badaniach nad naturą i przyczynami bogactwa narodów* z przekąsem wspominał, że Polska to taki kraj, w którym – wedle jego wiedzy – nic się nie produkuje²⁴. Ta obserwacja była słuszna. Nadmierne zawierzenie produkcji rolnej przez ówczesną szlachtę spowodowało zapóźnienie technologiczne oraz niedorozwój mieszczaństwa. W rezultacie prowadzenia nieprawidłowej polityki ekonomicznej I Rzeczpospolita straciła niepodległość, co następnie doprowadziło do 123 lat zaborów.

Nowoczesne siły zbrojne każdego poważnego państwa posiadają na stanie czołgi należące do III generacji i myśliwce należące do V generacji (inżynierowie już pracują nad VI generacją). Niemal wszystkie współczesne domy posiadają na stanie: komputer, lodówkę, drukarkę, telewizor oraz inne sprzęty z zakresu AGD. Gdy zachorujemy, szybko idziemy do apteki po leki wprost od koncernów

²¹ Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. 2011 nr 126 poz. 715 z późn. zm.), art. 13.

²² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553 z późn. zm.), art. 304.

²³ A. Doboszyński, *Gospodarka ...*, s. 107, 112.

²⁴ A. Smith, *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*, wyd. Metalibri, Glasgow 2007, s. 10.

farmaceutycznych. Pytanie retoryczne w stosunku do autora *Gospodarki narodowej* brzmi: kto wymienione wyżej towary wyprodukuje w jego wymarzonym ustroju?

Oczywistym jest, że tak zaawansowane produkty mogą wytworzyć wyłącznie, tak znienawidzone przez A. Doboszyńskiego, kolosy fabryczne. Małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią o sile każdej gospodarki – nikt temu nie przeczy, ale posiadają one swoją rolę i swoje ograniczenia. Wielkie firmy również są niezbędne, ponieważ tworzą dobra o wysokim stopniu skomplikowania, a takich dóbr w nowoczesnej gospodarce jest coraz więcej. Współczesna produkcja, ze względu na koszty, wymaga nieraz wielomilionowych nakładów oraz trzymianowego systemu pracy. Ponadto wymiana międzynarodowa skutkuje tym, iż tylko najbardziej drapieżne i skuteczne przedsiębiorstwa są w stanie przetrwać proces konkurencji światowej.

Polska może być sielska, wiejska, pozbawiona dymiących fabrycznych kominów, jednak równocześnie będzie to Polska słaba. Każdy kraj zapóźniony cywilizacyjnie (rolniczy) prowokuje bardziej zaawansowane technologicznie państwa do inwazji. Przykładem może być chociażby państwo Zulusów, które zostało zniszczone przez Imperium Brytyjskie w 1879 r. A. Doboszyński jako weteran wojny z bolszewikami (1920 r.) powinien zdawać sobie z tego sprawę, że gospodarki funkcjonują w pewnym otoczeniu geopolitycznym, a nie w próżni.

Rzecz piąta, według podręczników ekonomii klasycznej, jak trafnie zauważa Doboszyński, wartość wymienna zależy od rzadkości i użyteczności. Jednak stosownie do nauki katolickiej miarą wartości powinna być w zasadzie tylko praca. Dobra posiadają dwie wartości: zewnętrzną (proporcjonalną do pragnień kupców i nabywców) oraz wewnętrzną, odpowiadającą pracy zużytej na wytworzenie danego dobra. Pierwsza nosi miano wartości wymiennej, a drugą można nazwać wartością wytwórczą²⁵.

Wspomniane wyżej ujęcie problemu należy uznać za fatalne, gdyż stanowi próbę chimerycznego połączenia dwóch sprzecznych ze sobą teorii wartości: subiektywistyczno-marginalistycznej i laborystycznej. Ani w rzeczywistości ekonomicznej, ani w teorii ekonomicznej nie ma czegoś takiego, jak wartość wewnętrzna (wytwórcza). O wartości dobra gospodarczego, zgodnie z austriacką szkołą ekonomiczną, decyduje wyłącznie subiektywny punkt widzenia jednostki gospodarującej²⁶.

²⁵ A. Doboszyński, *Ekonomia...*, s. 52-53.

²⁶ Zob. M. Janik, *Austriacka szkoła ekonomii i jej przedstawiciele*, Roczniki ekonomii i zarządzania, tom 6 (42), numer 2, Lublin 2014, s. 54.

Wyobraźmy sobie, że autor niniejszego tekstu porzucił teorię ekonomii na rzecz malarstwa. Następnie po spędzeniu setek godzin w pracowni ukończył swoje pierwsze dzieło. Ze względu na duży stopień samozadowolenia twórcy, obraz został przez niego porównany do artystycznego odpowiednika Mona Lisy, pióra Leonarda da Vinci, co zostało uznane w środowiskach marszandów za symptom obłądu. Powyższy przykład pokazuje problemy „wartości wewnętrznej”, która abstrahuje od rzeczywistego rezultatu pracy. Rzemieślnik i mistrz potrzebują dosłownie chwili na to, by wykonać daną czynność. Z kolei partacz przez wiele dni będzie próbował wykonać tę samą sztukę z mizernym rezultatem. Warto zadać sobie pytanie: czy powinniśmy wesprzeć na rynku dyletanta tylko i wyłącznie dlatego, że ten włożył w swoje działanie ogromne pokłady pracy?

Sam Doboszyński w pewnym momencie zrejterował, gdyż dostrzegł powyższe zjawisko stwierdzając, że cena towaru pokrywać się winna z pracą włożoną w jego produkcję tylko wtedy, o ile mamy pewność, że towar ten wyprodukowano sprawnie. Do tego dodając, iż społeczeństwo nie może popierać niedołęgów²⁷. Ten wytrych jednak i tak nie stanowi satysfakcjonującej obrony koncepcji. Przykładem może być współczesna elektronika, która tanieje z roku na rok, ze względu na postęp technologiczny. Konieczność wyprzedawania przestarzałych modeli niejako wymusza na hurtowniku rabaty. Wspomniane spadki cen laptopów czy komórek nie mogą być wyjaśnione na podstawie teorii wartości wewnętrznej (wytwórczej).

Rzecz szósta, podstawą organizmu społecznego powinny być korporacje zawodowe²⁸. Z dzisiejszego punktu widzenia ten kierunek myśli gospodarczej uznawany jest przez większość ekonomistów za chybiony. I tak współczesne zapóźnienie ekonomiczne Portugalii sięga jeszcze dyktatury António Salazara, który odgórnie powołał do życia szereg związków zawodowych pracowników i stowarzyszeń pracodawców, chcąc ujednoczyć życie ekonomiczne państwa.

Roman Rybarski dość trafnie podkreślał, iż korporacjonizm jest raczej daleko posuniętym etatyzmem, a życie korporacyjne stanowi tylko słaby odbłask władzy państwowej. Nadmierna ingerencja państwa w gospodarce zaburza życie ekonomiczne²⁹. Za to zdaniem Ludwiga von Misesa gałąź przemysłu zorganizowana według modelu korporacyjnego nie musiałaby obawiać się konkurencji,

²⁷ A. Doboszyński, *Gospodarka ...*, s. 133-134.

²⁸ Tamże, s. 140.

²⁹ R. Rybarski, *Podstawy narodowego programu gospodarczego*, Zakł. Druk. F. Wyszyński i S-ka, Warszawa 1934, s. 46, 74.

nie byłyby sługą, lecz panem konsumentów – z wszelkimi tego negatywnymi objawami³⁰.

Rzecz siódma, ekonomia powinna cechować się miłosierdziem, jak wskazuje sama nazwa cytowanej wcześniej książki A. Doboszyńskiego. Bez wątpienia miłosierdzie ludzkie stanowi niezbędny element każdej gospodarki. Jednak czy ta cnota moralna może stanowić fundament nauki? Idąc dalej, czy możemy mówić o matematyce miłosierdzia bądź biologii miłosierdzia? Skoro przyjmujemy ekonomię miłosierdzia za pewnik, to czy może istnieć ekonomia chytrości, miłości bądź nienawiści?

Odpowiedź na powyższe pytania powinna być negatywna. W ekonomii głównego nurtu, jak pisze Bożena Klimczak, przestrzegany jest postulat *Wertfreiheit*, sformułowany niegdyś przez Maxa Webera. Wolność od wartościowania stanowi do dziś istotną wartość, gdyż gwarantuje spójność nauki, gdyż nie „rozmydla” nauki³¹. Rozważania na temat miłosierdzia warto pozostawić filozofom, a konkretnie etykom – niekoniecznie ekonomistom. Innymi słowy, nauka to opis rzeczywistości, a nie próba kształtowania rzeczywistości bądź konstruowania sugestii co do tego, jak ta rzeczywistość powinna wyglądać.

Rzecz ósma, najwyższy już czas na ustawowy zakaz zakładani nowych wytwórni w istniejących ośrodkach miejskich i przemysłowych³². Ten zakaz miał za zadanie, zdaniem Doboszyńskiego, doprowadzić do równomiernego rozwoju kraju, zapobiegając nadmiernej koncentracji na danym terenie. Zaproponowane rozwiązanie najprawdopodobniej jednak doprowadziłoby do skutków dokładnie odwrotnych. I tak współcześnie podkreśla się, że siła klastrów przemysłowych, ulokowanych w Dolinie Krzemowej USA, wynika z efektu synergii. Do tego wielu inwestorów zagranicznych bądź krajowych mogłoby całkowicie zrezygnować z inwestycji, po powzięciu wiadomości o takim rozwiązaniu prawnym. W końcu dzisiaj cały świat, nie tylko Polska, zabiega o zagraniczne inwestycje bezpośrednie.

Rzecz dziewiąta, zniesienie bankowości prywatnej, jako pierwszy krok do reformy kredytu w myśl zasad chrześcijańskich, musi być naczelnym hasłem każdego ruchu narodowego. Celem działalności wszystkich społecznych instytucji kredytowych będzie nie zysk, ale obniżenie do minimum stopy procentowej³³. Z dzisiejszego punktu widzenia ten postulat trąci naiwnością. Raphael Bartmann w artykule *Causes and effects of 2008 financial crisis* zauważył, iż manipulowanie stopami

³⁰ L. von Mises, *Interwencjonizm*, wyd. Arcana, Kraków 2005, s. 102.

³¹ B. Klimczak, *Aksjologiczne uwikłanie ekonomii*, Annales. Etyka w życiu gospodarczym, Vol. 17, No. 1., Łódź 2014, s. 9.

³² A. Doboszyński, *Ekonomia...*, s. 96.

³³ Tenże, *Gospodarka ...*, s. 164-165.

procentowymi doprowadziło do bańki na rynku nieruchomości³⁴. Amerykańscy politycy dążyli do tego, by ich wyborcy mieli możliwość posiadania mieszkania, bez oglądania się na zdolności kredytowe pożyczkobiorców. Rezultatem tej niefrasobliwości był poważny kryzys finansowy, którego szczyt przypadał na 2008 rok.

Rzecz dziesiąta, kredyt jest zgubą rolnika³⁵. Współczesne gospodarstwa rolne zadłużają się ze względu na konieczność restrukturyzacji, ze względu na konieczność dostosowania swojej wydajności i jakości produkcji do światowych wymogów. Gdy farmer ma do wyboru wykonanie pracy pługiem 3-skibowym, pługiem 7-skibowy bądź największym na świecie 20-skibowym pługiem marki Gregoire-Besson, zawsze wybierze ten możliwie największy pług, by ograniczyć zużycie ropy podczas przejazdów. Nie można zakazać wsi dostępu do pożyczzonego kapitału na zakup nowoczesnego sprzętu, gdyż w ten sposób oddaje się gospodarzom niedźwiedzią przysługę. Bez właściwego wyposażenia rolnicy zwyczajnie przegrają konkurencję z innymi państwami, tym samym załamując polski eksport żywności.

Abstrahując od uwag czysto ekonomicznych, na łamach prac A. Doboszyńskiego znajdziemy również wiele innych kontrowersyjnych tez. I tak autor stwierdza, ponoć za H. Scottem, że przeciętny mieszkaniec Stanów Zjednoczonych spożywa 154 000 kalorii na dzień. Ta liczba wydaje się zdecydowanie zawyżona. Gdyby człowiek poddał się takiej diecie, zapewne szybko odszedłby z naszego świata³⁶.

O pozytywnych aspektach myśli ekonomicznej A. Doboszyńskiego

Na łamach *Ekonomii miłosierdzia* odnajdziemy szereg odwołań podkreślających zalety własności indywidualnej oraz konieczność upowszechnienia własności³⁷. Bez wątplenia należy ten postulat uznać za wartościowy, gdyż względna równość ekonomiczna pozytywnie wpływa na spokój i kohezję społeczną, mniejszą liczbę zamieszek, buntów, strajków i lokautów. W literaturze światowej dość podobne stanowisko zajmował niezwykle popularny pisarz Ernst Friedrich Schumacher, autor pozycji *Małe jest piękne*³⁸.

³⁴ R. Bartmann, *Causes and effects of 2008 financial crisis*, HFU Business School, Villingen-Schwenningen 2017, s. 9.

³⁵ A. Doboszyński, *Gospodarka ...*, s. 166.

³⁶ Tamże, s. 69.

³⁷ A. Doboszyński, *Ekonomia...*, s. 40-50.

³⁸ E.F. Schumacher, *SMALL IS BEAUTIFUL. Economics as If People Mattered*, wyd. Blond & Briggs, London 1973, s. 193-195.

Treść *Gospodarki narodowej* wskazuje, iż przemysł nie powinien zatruwać powietrza i uniemożliwiać życia ogółowi³⁹. Ekonomiści głównego nurtu wygłaszają podobne opinie, gdyż podkreślają istotę problemu negatywnych efektów zewnętrznych. Omawiana tematyka dość chętnie jest analizowana przez współczesnych teoretyków, czego przykładem może być ostatnia praca Artura Hołuja dotycząca „Ekonomicznych i ekologicznych efektów zewnętrznych w planowaniu przestrzennym”⁴⁰.

Postulat walki z anonimowością posiadania może być uznany za ważki i aktualny do dzisiaj⁴¹. Każdy konsument uważa obecnie za oczywiste, iż dostawca musi podać termin ważności oraz skład danego produktu. Przy obecnych możliwościach technicznych nie ma zasadniczej przeszkody w tym, by informować klienta również o tym, jacy są najwięksi akcjonariusze danego przedsiębiorstwa, albo w jakim rajgu podatkowym została zarejestrowana „spółka matka” danego koncernu. Nieuczciwi producenci często chcą wykorzystać nieświadomość nabywcy. Dlatego zabieganie o pełną informację umacnia rynek, a nie go osłabia.

Monopol, oparty na wpływach politycznych, pisze Doboszyński, należy zwalczać metodami politycznymi; znowę należy zwalczać normalnym wymiarem sprawiedliwości⁴². Wskazywanie na negatywne skutki monopolu przez autora *Gospodarki narodowej* w zasadzie nie odbiega od tego, co postulowane jest w współczesnych podręcznikach do mikroekonomii⁴³.

Poprzez propagowanie nowoczesnego systemu reklamy, polegającego na wmawianiu ludziom potrzeb, których nie mają lub mają w niewielkim stopniu, prowadzimy życie gospodarcze do silnych zaburzeń. Takie działania opierają się równocześnie na oszustwie, jak również budzeniu w człowieku szeregu niskich instynktów.⁴⁴ Pomimo upływu tak wielu lat, bardzo podobne poglądy są głoszone przez współczesnych autorów, takich jak Naomi Klein⁴⁵. Inicjator marszu Myślenice zaskakująco trafnie wskazuje na negatywne wady progresywnego podatku dochodowego oraz podatku spadkowego. Ta pierwsza danina niszczy rdzenne warstwy średnie, bez których nie może istnieć zdrowe społeczeństwo, podczas gdy ta druga danina zdecydowanie osłabia rodzinę⁴⁶.

³⁹ A. Doboszyński, *Gospodarka ...*, s. 108.

⁴⁰ Zob. A. Hołuj, *Ekonomiczne i ekologiczne efekty zewnętrzne w planowaniu przestrzennym*, Folia Oeconomica. Acta Universitatis Lodziensis, 4 (336), Łódź 2018, s. 143.

⁴¹ A. Doboszyński, *Gospodarka ...*, s. 115.

⁴² Tamże, s. 56.

⁴³ N.G. Mankiw, M.P. Taylor, *Mikroekonomia*, PWE, Warszawa 2009, s. 398.

⁴⁴ A. Doboszyński, *Gospodarka ...*, s. 132.

⁴⁵ N. Klein, *No logo*, Świat Literacki, Izabelin 2004, s. 21.

⁴⁶ A. Doboszyński, *Gospodarka ...*, s. 213, 218.

Na pochwałę zasługuje również analiza zysków i strat wynikających z protekcyjizmu. Podkreślała ona, iż niekorzyści z tytułu braku wolnego handlu jest więcej⁴⁷. Paradoksalnie jednak autor skłaniał się ku wprowadzeniu jednej, ogólnej stawki celnej dla wszystkich importowanych dóbr. W ten sposób chciał on spełnić postulat samowystarczalności gospodarczej kraju. Na swój sposób współczesne posunięcia ekonomiczne prezydenta Donalda Trumpa względem Chin pokazują, że omawiane poglądy są wykładnią rzeczywistej polityki ekonomicznej, a nie dawno zapomnianą teorią z przeszłości.

Konkluzja

Wszelkie prace gospodarcze A. Doboszyńskiego noszą znamiona publicystyki ekonomicznej. Stąd niektórzy mogliby stwierdzić, że nie warto z nimi dyskutować, gdyż są treścią pozanaukową. Jednak zdaniem autora zawsze trzeba rozmawiać oraz polemizować, gdyż publicystyka ekonomiczna może stanowić cenne źródło wiedzy ekonomicznej, czego przykładem może być „*Metafora zbitej szyby*” pióra Fryderyka Bastiata, czytana chętnie do dzisiaj na całym świecie⁴⁸. I tak antyindustrialne poglądy Doboszyńskiego, do dzisiaj podzielane przez wiele środowisk, stoją w sprzeczności z w pełni naukową teorią kapitału, zarówno w wydaniu austriackim, jak i neoklasycznym⁴⁹. O ile klasyczne podejście do kapitału mówi nam, że jego akumulacja prowadzi do dobrobytu, do wzrostu płac, o tyle podejście przeciwne powinno prowadzić do biedy i spadku zarobków. Nawet marksistowscy ekonomiści postulowali, by w ramach Państwowych Gospodarstw Rolnych oraz państwowych fabryk zgromadzić możliwie dużą liczbę maszyn i urządzeń, celem osiągnięcia korzyści skali.

Nieoczekiwanym obrońcą A. Doboszyńskiego okazał się Remigiusz Okraska (redaktor naczelny kwartalnika „Nowy Obywatel”), który widział go jako protoplastę zrównoważonego rozwoju, ekorozwoju. Co prawda nie pisał on o ekologii i ochronie przyrody, lecz próbował stworzyć teoretyczny model gospodarki dostosowanej do naturalnych potrzeb i skłonności człowieka, co wpisywało go mimochodem, zdaniem Okraski, w krąg idei ekologicznych. O proekologicznej orientacji A. Doboszyńskiego świadczą ponadto takie postulaty, jak: ograniczenie roli techniki i maszyn w życiu ludzkich zbiorowości, nieufność i ostrożność wobec

⁴⁷ Tamże, s. 204.

⁴⁸ Zob. F. Bastiat, *Dzieła zebrane*, wyd. PROHIBITA, tom 1, Warszawa 2009, s. 12.

⁴⁹ Zob. J. Huerta de Soto, *Spór metodologiczny (methodenstreit) szkoły austriackiej*, Instytut Ludwiga von Misesa, Auburn 2005, s. 33.

rzekomo doskonałych technologii, oszczędne gospodarowanie zasobami naturalnymi, dekoncentracja przemysłu, poszukiwanie nowych rozwiązań (wspominał on o alternatywnych źródłach energii: słońcu i przyptywach morza), ograniczenie roli miast i zwiększenie znaczenia wsi, postulowanie rolnictwa zgodnego z procesami zachodzącymi w przyrodzie. Poprzez ponowne odczytanie powyższych poglądów przez pryzmat współczesności można, jak pisze Okraska, odnaleźć nową głębię⁵⁰.

Zrozumienie A. Doboszyńskiego nie jest zadaniem łatwym, ponieważ ciągnie on pewną myśl, po czym na samym końcu rozdziału ją neguje, pozostawiając adresata w rozterce. Przykładem może być rozdział XV Gospodarki Narodowej, który zawiera stwierdzenie, iż agonia złota będzie długa i ciężka, po czym autor stwierdza w konkluzji, że system waluty złotej można to rozwiązanie stosować, lecz musi być ono zawieszane w dobie kryzysu⁵¹. Podobnie w rozdziale XII skoncentrowany i zmechanizowany przemysł porównywany jest do nowotworu, a praktycznie na następnej stronie po tym zarzucie znajdziemy stwierdzenie, iż wielka wytwórczość przemysłowa stanowi niewątpliwie fizjologiczną potrzebę dzisiejszej ludzkości⁵². Z jednej strony odnajdujemy zalecenie, by kapitały krążyły w formie udziałów, a nie pożyczek. Z drugiej strony odnajdujemy postulaty, by legalna stopa procentowa wynosiła 5-6% rocznie⁵³.

Omówione wyżej poglądy powodują, iż czytelnik czuje niedosyt, czuje skonfundowanie. Brak klarownie zarysowanej myśli utrudnia zrozumienie tego, jakie rozwiązania są broniące z zastrzeżeniami, a jakie krytykowane i negowane. Być może takie zapisy i konstrukcje miały na celu, w zamyśle twórcy, stanowić ewentualną formę obrony przed krytykami.

Pomimo tak dezaprobującego tonu niniejszej pracy, autor uznaje dorobek Doboszyńskiego za wartościowy w tym względzie, że ten dostrzegał dobre i złe strony gospodarki rynkowej. Nie można jednak zaakceptować naiwnej absolutyzacji społeczeństwa rolniczego, społeczeństwa przedindustrialnego. Przez wiele wieków ta sielska wieś dobrze wyglądała wyłącznie w literaturze oraz majestatycznych obrazach, podczas gdy w rzeczywistości była siedliskiem biedy i głodu. Aby wyżywić współczesną ludzkość, aby zapewnić jej odpowiedni poziom sanitarny, konieczne są nowoczesne rozwiązania technologiczne, tym bardziej, że światowa populacja zbliża się do 8 miliardów. I od tej drogi nie ma odwrotu.

⁵⁰ R. Okraska, *Koncepcje społeczno-gospodarcze Adama Doboszyńskiego a ekorozwój*, Zielone Brygady. Pismo ekologów, nr 6 (108), Kraków 1998, s. 23.

⁵¹ A. Doboszyński, *Gospodarka ...*, s. 186, 193.

⁵² Tamże, s. 107-108.

⁵³ Tamże, s. 36, 156.

Bibliografia

Literatura

- Bartmann R., *Causes and effects of 2008 financial crisis*, HFU Business School, Villingen-Schwenningen 2017.
- Bastiat F., *Dzieła zebrane*, wyd. PROHIBITA, tom 1, Warszawa 2009.
- Doboszyński A., *Ekonomia miłosierdzia*, wydawnictwo „ProLog”, Warszawa 1995.
- Doboszyński A., *Gospodarka narodowa*, wydawnictwo „Nortom”, Warszawa 2004.
- Grott B., *Nacjonalizm czy nacjonalizmy?*, Zakład Wydawniczy NOMOS, Kraków 2006.
- Grzebiuk K., *Powstanie i ewolucja modelu homo economicus*, Roczniki Ekonomii i Zarządzania, tom 6 (42), numer 2, Lublin 2014.
- Hołuj A., *Ekonomiczne i ekologiczne efekty zewnętrzne w planowaniu przestrzennym*, Folia Oeconomica. Acta Universitatis Lodziensis, 4 (336), Łódź 2018.
- Huerta de Soto J., *Spór metodologiczny (methodenstreit) szkoły austriackiej*, Instytut Ludwiga von Misesa, Auburn 2005.
- Janik M., *Austriacka szkoła ekonomii i jej przedstawiciele*, Roczniki ekonomii i zarządzania, tom 6 (42), numer 2, Lublin 2014.
- Janiszewska D., *Ordoliberalne koncepcje naprawy kapitalizmu po Wielkim Kryzysie lat 1929–1933*, Ekonomista, numer 6, Warszawa 2012.
- Kaczmarek K., *Adam Doboszyński – 60. rocznica męczeńskiej śmierci*, Nasz Dziennik, Dodatek historyczny IPN, Warszawa 7/2009 (26).
- Klein N., *No logo*, Świat Literacki, Izabelin 2004.
- Klimczak B., *Aksjologiczne uwikłanie ekonomii*, Annales. Etyka w życiu gospodarczym, Vol. 17, No. 1., Łódź 2014.
- Makowiec A., Górski A., *Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie – jej rola w gospodarce Polski i perspektywy rozwoju*, Societas et Ius, No 3, Toruń 2014.
- Mankiw N.G., Taylor M.P., *Mikroekonomia*, PWE, Warszawa 2009.
- Mises L., *Interwencjonizm*, wyd. Arcana, Kraków 2005.
- Okraska R., *Koncepcje społeczno-gospodarcze Adama Doboszyńskiego a ekorozwój*, Zieline Brygady. Pismo ekologów, nr 6 (108), Kraków 1998.
- Rothbard M.N., *Wielki kryzys w Ameryce*, Instytut Ludwiga von Misesa, Warszawa 2010.
- Rybarski R., *Podstawy narodowego programu gospodarczego*, Zakł. Druk. F. Wyszyński i S-ka, Warszawa 1934.
- Schumacher E.F., *SMALL IS BEAUTIFUL. Economics as If People Mattered*, wyd. Blond & Briggs, London 1973.
- Smith A., *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*, wyd. Metalibri, Glasgow 2007.

Szołucha M., *Program polityczny Adama Doboszyńskiego jako przykład młodoendeckiej myśli społeczno-gospodarczej*, *Wschodni Rocznik Humanistyczny*, tom VI, Radzyń Podlaski (Lublin) 2009.

Tomasik P., *Adam Doboszyński – polityk nieokiełznany*, *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej*, nr 8-9, Warszawa 2007.

Akty prawne

Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. 2011 nr 126 poz. 715 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553 z późn. zm.).

Streszczenie

Artykuł ma na celu krytyczną analizę myśli ekonomicznej Adama Doboszyńskiego, jednocześnie ukazując, iż nie była ona aktualna ani dzisiaj, ani w dwudziestoleciu międzywojennym. Powyższa teza została zweryfikowana głównie za pomocą analizy tekstu, metody empirycznej oraz indywidualnej. Dokonano również zwięzłego opisu życiorysu inicjatora marszu na Myślenice. Aby zrównoważyć negatywną oceną dorobku tego przedwojennego inżyniera i ekonomisty, podkreślone zostały również pozytywne aspekty jego rozważań. Całość rozważań wieńczy zaskakująca recepcja myśli narodowo-radykalnej dokonana przez współczesnych publicystów.

SŁOWA KLUCZOWE: Adam Doboszyński, analiza krytyczna, historia myśli ekonomicznej, HME

Summary

The article aims at a critical analysis of Adam Doboszyński economic thought, while showing that it was not valid today or in the interwar period. The above thesis was verified mainly by means of text analysis, empirical and individual methods. A brief biographical description about initiator of the march to Myślenice was also made. To counterbalance the negative assessment of the achievements of this pre-war engineer and economist, the positive aspects of his considerations were also highlighted. All the reflections are crowned by a surprising reception of national-radical thought made by contemporary journalists.

KEY WORDS: Adam Doboszyński, critical analysis, history of economic thought, HOET

Nota o autorze

Karol Skorek – mgr, absolwent ekonomii UMCS, Prezes Zarządu Stowarzyszenia Przedsiębiorców i Rolników SWOJAK z siedzibą w Sanoku, zawodowo zajmuje się przepisami BHP, a naukowo historią myśli ekonomicznej.